

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Стаття присвячена аналізу особливостей спілкування та соціальній взаємодії молодших школярів. Аналізується специфіка спілкування молодшого школяра з батьками, вчителем та однолітками.

Ключові слова: молодший шкільний вік, спілкування, взаємини, вчитель, однолітки.

The article is devoted to the analysis of the peculiarities of communication and social interaction of younger schoolchildren. The specifics of the younger schoolboy's communication with his parents, teacher and peers are analyzed.

Key words: primary school age, communication, relationships, teacher, peers.

Молодший шкільний вік вважають періодом народження соціального «Я». У дитини кардинально змінюється положення у соціальному середовищі, вона набуває статус школяра. Рушійною силою розвитку молодшого школяра є суперечність – між власними прагненнями, бажаннями і правилами, які є обов'язковими для шкільного життя. Розв'язання цієї суперечності сприяє формуванню у молодшого школяра почуття соціальної компетентності, а саме: поведінка школяра регламентується соціально схвалених орієнтирів, дитина емоційно реагує на оцінку її поведінки, діяльності, актуальним стає бажання бути рівноправним партнером для інших людей [1, с. 97].

В молодшому шкільному віці соціальні стосунки розширюються та диференціюються. Всі різноманітні стосунки, контакти реалізуються через спілкування. Спілкування дітей молодшого шкільного віку має свої особливості обумовлені своєрідністю віку. Однак, слід зауважити, що навички міжособистісної взаємодії, спілкування у молодших школярів розвинуті недостатньо.

З початком навчання в школі життя дитини змінюється докорінно. Навчальна діяльність як провідна в молодшому шкільному віці ставить школяра-початківця в нову соціальну позицію стосовно дорослих і однолітків [2, с. 166]. Перш за все змінюється соціальне середовище за межами родини. Особливо це стосується дітей, які не відвідували дошкільний заклад, оскільки вони вперше стають членами дитячого колективу. Навіть у тому випадку, коли діти вступають до школи з дитячого садка, їх статус в дитячому середовищі суттєво змінюється. В сім'ї у дитини також змінюється статус, вона вперше починає виконувати обов'язкову діяльність, з певними привілеями, але з великою кількістю правил, обов'язків і обмежень. Усвідомлюючи це, дитина вимагає щоб близькі дорослі з повагою ставились до здійснення нею цієї діяльності. Взаємодія та

спілкування з батьками, їх оцінка поведінки дитини, зразки їх поведінки залишаються важливими для дитини.

Але найбільші зміни в соціальній сфері молодших школярів пов'язані саме зі школою. В першому класі самою авторитетною фігурою для дитини стає учитель. Позиція вчителя відносно школяра відрізняється від позиції батьків у ставленні до дитини. Взаємодія і спілкування школярів із учителем опосередковуються навчальними завданнями, регламентуються організацією освітнього процесу, тому є більш стриманими і діловими.

Для молодших школярів, особливо першого і другого класів, властива велика сприйнятливність до слів та дій педагога. Можна спостерігати конкуренцію дітей за увагу до себе вчителя. За умови позитивного, фасилітуючого ставлення першого вчителя до дітей, у них встановлюється баланс між власною слухняністю і незалежністю, а ділові стосунки набувають довірливості [3, с. 149-150]. З часом особистість вчителя стає менш значущою для школяра, проте більш тісними стають контакти з однолітками.

У спілкуванні молодшого школяра з однолітками здійснюється пізнавальна предметна діяльність, формуються важливі навички міжособистісного спілкування та соціально схваленої поведінки. Стосунки з однокласниками переважно регулюються показниками дорослої моралі, а саме успіхами у навчанні, дотриманням правил шкільного життя, демонстрацією соціально схваленої поведінки [1, с. 97].

Слід відзначити, що у спілкуванні молодших школярів переважають комунікативна та інтерактивна функції, діти в процесі спілкування обмінюються інформацією, здійснюють спільну діяльність. Перцептивна функція спілкування ще не сформована, залежна від оцінок вчителя. У взаємодії з однолітками молодші школярі, як правило, краще усвідомлюють вчинки і мотиви поведінки інших дітей, ніж свої [4, с. 260].

На початку навчання дитина захоплена самим освітнім процесом, спілкування з однокласниками має формальний характер, здійснюється переважно в процесі виконання навчальних завдань або під впливом зовнішніх обставин. В молодшому шкільному віці в процесі спільної діяльності та спілкуванні вперше проявляється соціально-психологічний феномен дружби як показник індивідуально-вибіркових міжособистісних дитячих стосунків, що характеризуються взаємною прихильністю, симпатією, прийняттям один одного. Поширеною в молодшому шкільному віці є групова дружба, яка дозволяє реалізувати максимально потребу у спілкуванні. Однак, дружба в цьому віці обумовлена зовнішніми факторами та випадковими інтересами (поряд проживають, сидять за одною партою, товаришують батьки тощо). Неформальні взаємостосунки між однокласниками виникають при підтримці педагога, який схвалює приклади поведінки окремих дітей чи, навпаки, акцентує увагу на порушеннях поведінки інших учнів. Наслідком таких дій вчителя є той факт, що більшість школярів-початківців ставиться до своїх однокласників орієнтуючись на оцінку вчителя.

В процесі отримання досвіду взаємодії, спілкування з однокласниками у молодших школярів починає формуватися суспільна думка стосовно інших дітей, з'являються спроби незалежного оцінювання вчинків, особистісних характеристик однокласників. В подальшому критерієм оцінювання однокласників стає успішність у навчанні, до якої додаються особистісні властивості школярів (Піс.,с.97, Савч, с.168, Серг, с.151).

В цьому віці виникають і проблеми у спілкуванні молодших школярів. Уникають у спілкуванні дітей з порушенням соціальних контактів, конфліктних, з надмірною агресивністю і надмірною сором'язливістю.

Таким чином, молодший шкільний вік є періодом народження соціального «Я» і характеризується зміною положення у соціальному середовищі. вона набуває статус школяра. В молодшому шкільному віці соціальні стосунки розширюються та диференціюються. Спілкування молодших школярів має свої особливості. У спілкуванні молодших школярів переважають комунікативна та інтерактивна функції. Перцептивна функція спілкування не самостійна, залежна від оцінок вчителя. У взаємодії з однолітками молодші школярі, як правило, краще усвідомлюють вчинки і мотиви поведінки інших дітей, ніж свої.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пісоцький В.П., Горянська А.М. Психічний розвиток та формування особистості в онтогенезі: навчальний посібник. К.КНТ, 2019. 144с.
2. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2005. 360с.
3. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасека О.В. Вікова психологія: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 376с.
4. Сідун М.М. Особливості процесу спілкування молодших школярів у шкільному колективі /науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». 2017. Вип. 1 (40). <http://medbib.in.ua>

Науковий керівник кандидатка психологічних наук, доцентка Казаннікова О.В.